

Antón Costas

20-D: oportunitat per al canvi

Espanya és incapaç de canviar per respondre al malestar social i a la demanda de canvi que hi ha a Catalunya. Les úniques alternatives són la frustració permanent o la independència. En els últims anys he sentit sovint expressions d'aquesta mena, com a justificació tant per renunciar a liderar des de Catalunya la reforma política a Espanya com per optar per la ruptura.

És encertada, aquesta percepció d'immobilitat de la societat espanyola? En tot cas, quins factors han bloquejat la capacitat de canvi polític? I, cosa més important, quines circumstàncies poden trencar aquest quietisme?

La hipòtesi que defensaré aquí és que el 20-D suposa una oportunitat per al canvi polític. La raó és que aquestes eleccions trenquen el bipartidisme que va governar la política espanyola. Va ser aquest bipartidisme, amb governs de majoria absoluta, el que ha bloquejat la capacitat de canviar. Però abans de veure per què un sistema multipartit que obligui a formar coalicions de govern serà més propens al canvi que un sistema bipartidista de majories absolutes, permeteu-me qüestionar l'afirmació d'immobilisme de la societat espanyola.

És impossible trobar en l'últim mig segle una societat més propensa al canvi que l'espanyola. Primer va ser la transició a la democràcia, amb l'elaboració per consens d'una nova Constitució. Va anar precedida d'un nou contracte social, els anomenats pactes de la Moncloa. Van posar les bases d'un nou model socioeconòmic que va combinar economia de mercat amb programes socials de benestar: educació pública, sanitat universal, cobertura d'atur i pensions públiques. Va ser una sortida modèlica d'una dictadura i de construcció d'una economia social de mercat, i cas d'estudi en moltes universitats estrangeres.

Uns anys després ens vam enfrontar a

A. COSTAS, *catedràtic d'Economia de la Universitat de Barcelona*

dos altres reptes enormes. Primer va ser l'ingrés a la Comunitat Econòmica Europea i l'obertura a l'exterior. Més tard, l'entrada de la pesseta a l'euro. Tot això acompanyat d'una transformació social, quant a valors i costums, que ha fet que l'Espanya d'avui no tingui res a veure amb la de fa quatre dècades.

El resultat de tots aquests reptes evidència la capacitat per al canvi de la societat espanyola. Però també és cert que aquesta capacitat de la societat no ha anat acompanyada de l'habilitat del sistema de partits per donar curs a la

IGNOT

demanda de canvi polític. Una demanda sorgida especialment, tot i que no únicament, al voltant del descontentament amb el model de repartiment de poder polític i de finançament de l'Estat de les autonomies.

Per què aquesta asimetria entre la capacitat per al canvi social i el quietisme polític? L'explicació és en els governs de majoria absoluta. Espanya és pràcticament l'únic país europeu que ha tingut governs d'aquest tipus al llarg de les darreres dècades. Els governs de majoria absoluta tenen alguns avantatges per governar el canvi econòmic, però els falten incentius per a la reforma política. És a dir, per introduir canvis en l'estructura del poder.

Un govern de majoria absoluta no gua-

nya res canviant les coses. Al contrari, la reforma política introdueix la por de perdre la majoria. Només quan hi ha incertesa sobre el futur apareix un incentiu per a la reforma. Això és el que ha començat a passar ara. A l'agenda per a les eleccions del 20-D tots els partits, incloent-hi el partit del Govern central, incorporen ara temes com les reformes legals i constitucionals o polítiques socials que fa dos anys no estaven a la seva agenda política.

És la incertesa sobre el futur el que ens fa propensos a l'acord. Tant als individus com als grups polítics. El consens per a la reforma de les regles bàsiques que regulen la vida política i social sorgeix de la incertesa respecte de la posició que tindrem en el futur. Si tenim certesa de la nostra situació futura no tendrem a acords que ens facin perdre una part dels nostres privilegis actuals. Al contrari, quan no estem segurs de si en el futur podrem fer front pel nostre propi compte a situacions d'atur, de malaltia o a l'educació dels nostres fills, ens tornem més raonables. El fet que hi hagi un vel d'ignorància respecte de la nostra situació futura és el que ens fa més assenyats i favorables a acceptar el canvi. Aquest vel d'ignorància sobre el futur és el que va fer possible el contracte social que hi ha al darrere de l'èxit de la transició política espanyola.

Passa el mateix amb els partits polítics. Sota el sistema bipartidista no hi havia vel d'ignorància. L'objectiu del PSOE i del PP era guanyar les eleccions per governar amb majoria. La reforma era una amenaça a aquesta majoria. Ara la ruptura d'aquest bipartidisme en les eleccions europees i municipals ha introduït una incertesa, un vel d'ignorància respecte del futur. Aquesta nova situació és la que, a parer meu, fa que el 20-D sigui una oportunitat única per al canvi polític que Espanya necessita. Un canvi que potser no és suficient per als independentistes de tota la vida, però que pot ser una via de sortida acceptable per a la majoria.●

Pilar Rahola

El mem

Les xarxes socials ja s'han encarregat de retratar amb sornegueria el ridícul de l'absència de Mariano Rajoy al debat d'*El País*, un buit que s'ha omplert amb mems de tota mena. Ja ho té, això, un president que ha utilitzat tant el plasma que acaba esdevenint un holograma. A més, a Rajoy li escau la caricatura perquè el seu mandat ha estat molt desdenyós amb la premsa, i l'exemple més impertinent d'aquest capteniment de menyspreu és el seu recent paper de hi-hi ha-ha en un programa de futbol (amb grollera exposició del seu propi fill) mentre es nega a anar als debats polítics. En cert sentit, això de l'altre dia és la cirereta final de la degradació d'uns dirigents que no entenen que la informació és un bé públic i que l'exigència de respostes no és un caprici ciutadà sinó un dret democràtic.

Tot i que, noblesa obliga, la temptació d'escapar-se d'un debat incòmode és a tots els barris, i com a memòria de l'estúpidesa el número que va muntar la senyora Carme Chacón quan en Cuní va plantejar un debat amb tots els candidats i ella va fugir esperitada. Per cert, en Josep podria fer un màster sencer del viacrucis del periodista

A Rajoy li va millor donar clatellots al fill mentre parla del Madrid que debatre el seu programa

intentant fer la seva feina en plena campanya electoral. Tortura xinesa.

D'altra banda, tampoc no és nova la vocació dels candidats d'anar a ballar, conduir bòlids, fer experiments amb gasosa de ca l'Hormiguero, beure vi amb el Bertín de torn i la resta de números televisius ad hoc, i tot per tal d'evitar el que toca, que és explicar al detall què punyetes volen fer amb el poder quan en tinguin. És la vella equació política-poder, la bondat de la qual és inversament proporcional a la bondat de la relació de l'una amb l'altre. És a dir, com més mala relació entre polítics i periodistes, més bona salut democràtica. Això no significa, per descomptat, que els periodistes no tinguin afinitats, ni conviccions, sinó que puguin fer la seva feina dignament inquisidora. Per això mateix, el poder –tant a dreta com a esquerra– porta innata la voluntat de dominar la premsa.

I tornem a la bestiesa del debat amb faristol buit. El pitjor és que tal vegada li funciona, i que a Rajoy li va millor donar clatellots al fill mentre parla del Reial Madrid que trencar-se l'esquena a l'arena dels seus contrincants. "Se li notarien massa les mancances", xiuxiuegen els col·legues, com si això fos una explicació acceptable. I au, es nega a anar a un debat –continuant la tradició d'altres– perquè sembla que en la democràcia espanyola és molt normal que un candidat a la presidència no debati el seu programa polític.

En aquest punt, la qüestió no és la manca de rigor –o el menyspreu– d'un líder polític, sinó la capacitat estomacal de la ciutadania d'empassar-se qualsevol gripau. Perquè, no ens enganyem, això ho fan perquè ho permetem. Si ens fa més gràcia veure un polític fet l'ase que parlant del seu programa, aleshores tenim el que ens mereixem.●

Alfons Sauquet

Respectar Hobbes

Arran dels últims esdeveniments cal preguent per l'àmbit en què, efectivament, té lloc avui dia el debat polític a Catalunya.

Durant la campanya, la presidenta del Parlament va proclamar el seu desig de "no voler viure de genolls". La contundència d'aquesta afirmació, inexplicable fora del context electoral, conté el principal leitmotiv de l'eix nacional-sobiranista. Mentre que resulta gairebé obscè referir-se a la vida a Catalunya amb aquest paràmetre, tenint en compte els déficits de llibertat efectius en altres llocs, la frase és reveladora del principal impuls, de l'empenta, de l'eix nacional-sobiranista.

A. SAUQUET, *catedràtic en Esade Business and Law School (URL)*

Tot i això, el debat polític no només s'organitza actualment al voltant de l'eix llibertat-opressió. L'altre element que el comença a estructurar és el de la seguretat. L'eix dreta-esquerra, com encertadament s'assenyalava en aquestes pàgines (*La Vanguardia*, 15/XI/2015, Ll. Moix), és, en aquests moments, menys rellevant. Així, des del punt de vista dels que han celebrat les últimes diades, es percep convicció, un fort sentiment de *rightfulness*, d'exercici d'un dret inapel·lable.

Fins ara, el predomini de la llibertat ha permès esquivar els déficits en el procés. Atesa la falta de precisió del projecte, el llibre blanc i altres iniciatives han cobert les aparences, però només han fet que ajornar els interrogants. En el fons s'ha crescut en el que és instrumental: cal treballar primer pel *fait accompli* i serà l'en-

demà quan es parli de les estructures o dels dissenys.

El risc en què s'incorre és enorme. Primer, perquè el principal impuls del procés es concentra en la fe. És a dir, a persistir sense garanties. I com que la fe no necessita cap altre suport, si s'esvaeix no és possible restaurar-la. I en segon lloc perquè el procés, inevitablement, és indicatiu d'una manera de fer, i implícitament ja dibuixa possibles escenaris de futur.

Fins fa ben poc, hi havia un acord tàcit sobre la importància del contracte social, sobre el dret de les persones a buscar la felicitat en llibertat. Ara potser ens tocaria rellegir Hobbes, si no amb interès renovat almenys per recordar el sentit que per Hobbes té l'Estat, a saber, el de produir un temor reverencial per evitar el desordre.●